

ABD-ÇİN REKABETİNİN YENİ DÜNYA DÜZENİNE YANSIMALARI

Hüsamettin İNAÇ¹
Ahmed Hasan SHAMKHI²

Öz

Çalışmamız ABD'nin hâlihazır küresel hegemon gücünü tehdit eden ve son otuz yıldır ekonomik olarak peyder pey yükseltilen Çin'le rekabetinin şekillenmekte olan dünya düzenine tesirlerini ele almaktadır. Ne var ki her iki ülkenin ekonomik ve siyasi gücünün kabil-i kıyas olmadığı aşikârdır. Her ne olursa olsun bu mücadelenin uluslararası sistemde önemli bir etki yaratacağı kesindir. Biz bu tesiri Morton Kaplan'ın analitik betimleme yöntemi yaklaşımı ve dünya sistem analizi teorisiyle ölçmeye çalıştık. Çalışmada, Amerikan-Çin çıkarları ve Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ekonomik ilişkiler ve askeri ilişkiler açısından ilişki alanlarının yanı sıra Çin'in uluslararası sistemdeki yükselen rolü, Çin'in yükselişinin göstergeleri ve Amerikan stratejisi ele alındı. Buna ilaveten Çin'in kontrolsüz ve hızlı büyümesine ve buna mukabil siyasal bir tehdit olarak ortaya çıkmasına mukabil ABD'nin geliştirdiği tedbir ve politikaların analizi, bu makalenin temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin-Amerikan ilişkileri, Yeni dünya düzeni, Çok merkezli yönetim, Dünya sistem analizi, ABD hegemonyasının çöküşü

THE REPERCUSSIONS OF THE USA-CHINE COMPETITION OVER THE NEW WORLD ORDER

Abstract

The research sheds light on China as one of the emerging countries that threatens the unified pole position of the USA. The level of political, cultural, social, ideological and economic development for each. The study followed a combination of "Morten Kaplan's" analytical descriptive approach and systems analysis approach to monitor and analyze the relations between China and the United States and to clarify the impact and vulnerability relationships that relate them to the new world. international order. In the study, China's rising role in the international system, the indicators of the rise of China and the American strategy were discussed, as well as the areas of relations between the American-Chinese interests and the economic and military relations between the United States and China. To contain the rise of China and the outcome was about a future vision of the rise of China and its effect on American hegemony.

Keywords: Sino-American relations, new world order, multi-central administration, World system analysis, the collapse of USA hegemony

¹ Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, husamettin.inac@dpu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-6922-2010

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, ORCID: 0009-0000-1421-9423

Giriş

Uluslararası ilişkiler literatürü, uluslararası yapının, büyük ve küçük devletlerin diğer uluslararası birimler karşısında dış politikalarını, bu politikayı oluşturma araçları, içeriği ve süreci düzeyinde değişen derecelerde etkilediğini göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Amerika Birleşik Devletleri'nin hegemonyasıyla başka bir tek taraflılık ile sonuçlanan uluslararası sistem, bu nedenle, ister açık ister gizli biçimde rekabete açık hale gelmektedir. Bunun en somut yansımalarından biri olarak Çin'in, birçok alanda muazzam ilerleme kaydetmek suretiyle bir hedef haline dönüşmesi gösterilebilir.

Mevcut çalışma ise gelişmekte olan ülkelerden biri olan Çin'in, Amerika Birleşik Devletleri için rekabetin Çin'de bir kutup ya da sınır olma konumunu tehdit ettiği önümüzdeki dönemde güçlü adaylardan biri olmasına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu, yeni uluslararası düzende Amerikan hegemonyası pahasına geleceğin Çin'e ait olduğunun küresel bir kavrayışı yansıtılmaktadır. Bunun genellikle uluslararası sistem üzerinde önemli yansımaları olacak ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve bazı Asya ülkelerinde, ister akademik kurumlar içinde isterse sokaktaki sıradan adam düzeyinde veya Çin ve Amerika Birleşik Devletleri seviyesinde korkulacak bir aktör olarak temayüz ettiğini göstermektedir.

Çin'in yükselişine ilişkin endişe, Amerika Birleşik Devletleri'nin haydut devlet olarak gördüğü ülkeler, İran ve Kuzey Kore ile olan ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişmiş bir demokratik toplum olduğu varsayımıyla beraber Çin'in dışı kapalı ve karşılıklı etkileşime olumsuz bakan yapısı kaygıları körüklemektedir. Bu bağli olarak çalışmamız, devletlerin sosyal, ekonomik, askeri, güvenlik, teknik, kültürel ve uygarlık alanlarında iktisap ettikleri daha önceden kestirilemeyen yeteneklerinin, onları yeni dünyada başkaları için ayrı bir rakip ya da tehdit edici bir güç haline getirebileceği hipotezinden hareket etmektedir.

1. Kuramsal Çerçeve: Yeni Uluslararası Düzende Çin ve ABD'nin Yeri

ABD-Çin ilişkisinin istisnai doğası ve mahremiyeti konusunda yürütölen tartışmalar çok eski tarihlere kadar dayandırılabilir. Amerika Birleşik Devletleri Asya'ya on dokuzuncu yüzyılın sonunda Avrupalılardan farklı bir konumla girdi. Avrupa ülkeleri -Japonya da onları taklit etmeye çalışıyor- hepsi koloniler ve "nüfuz alanları" kurmak isterken, 1899'da Başkan William McKinley'nin (görev süresi 1897-1901 arasındaydı) yönetimindeki Amerika Birleşik Devletleri "açık" çağrı yapıyordu. Çin ile açık kapı (open-door policy) yaklaşımı (İnaç ve Erdoğan, 2006: 14) ve Çin'in yabancı varlığına ve ticarete "açık" olması, bu dönemde ABD tarafından arzulanan bir adımdı. Ancak açık kapı politikası aynı zamanda tüm yabancı güçlerin herhangi bir etki olmaksızın Çin'e eşit erişime sahip olması anlamına da gelmekteydi. Amerika hiçbir zaman Çin'e karşı taahhüt ettiği sözleri yerine getirmedi. Öyle ki Başkan Woodrow Wilson (1913-1921), 1919'daki Versailles Konferansı'nda Çinli milliyetçileri büyük hayal kırıklığına uğrattı. Sonuç itibarıyla ortaya çıkan anlaşma, Almanya'dan kamulaştırılan Shandong Yarımadası'nı Çin'e iade etmek yerine Japonya'ya vererek aradaki gerginliği daha da derinleştirdi.

Ancak Başkan Herbert Hoover'ın (1929-1933) yönetimi ve onun halefi (Başkan Franklin Roosevelt'in yönetimi, 1933-1945), 1920'lerin sonundaki Büyük Kıtık sırasında Çin'e çok büyük gıda yardımı sağladı ve Amerika, 1920'lerde Cumhuriyetçi hükümeti destekledi. Çan Kay-Şek'in liderliğindeki Çin, kontrolü yeniden ele geçirince, yerel savaş ağalarına karşı "Kuzeye Yürüyüş" adı verilen kampanya da aynı dönemde gerçekleşti. Amerika, Pasifik Savaşı sırasında "Hump" bölgesine (Himalayalar ve Sichuan sıradağları) büyük askeri yardım göndererek Japonya'ya karşı Cumhuriyetçi Çin'i destekledi (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007: 84)

Bugün ABD-Çin ilişkilerine dair tanık olduğumuz tartışma o dönemde de gündeme gelmişti. Cumhuriyetçi Çin'in ABD'deki basın ve diğer çevrelerde baskı grupları mevcuttu. Çin'de yolsuzluğun varlığına dayalı olarak Çin ile ilgili büyük şüpheler peyderpey yaygınlık

kazanmaktaydı (Haviland, 2002: 82). Dixie'nin Çinli Komünistlerin bulunduğu Yenan'a yaptığı ziyaretin ardından, Komünistlerle dengeli bir ilişki kurulmasını tavsiye eden bir siyasi hareket ortaya çıktı. 1949'da "Çin'in düşüşü" ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından, bu düşüşün nedenleri konusunda büyük bir tartışma ortaya çıktı: Çin'deki Cumhuriyetçilerin başarısızlığı mı, yoksa "hain" komünistlerin başarısızlığı mı?

Çin'in ABD'ye yönelik tutumu da o dönemde şekillendi; General Çan Kay-Şek, ABD üzerinde baskı kuruyor ve onu pohpohluyorken, Mao Zedong ve Komünistler, 1949-1976 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı Zhou Enlai ve temsilcilerinin aksine, Amerika'ya düşman değildi. Chongqing'deki Komünistlerin meselesi, Amerikalılarla "Birleşik Cephe" döneminde ele alındı. Ancak Kim Il Sung'un isteği üzerine Stalin tarafından başlatılan ve Mao tarafından desteklenen Kore Savaşı (1950-1953), Çin'in kendini tecrit etme politikasının uygulanması ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde kitlesel Amerikan karşıtı kampanyalarla tüm bunları değiştirdi. "Bambu Perde" adı verilen bu politika (İnaç ve Ünal, 2013: 224), Kore Savaşı'na giren ve ABD'ye karşı Vietnamlı komünistlere yardım eden Çin'in yalnızlaştırılmasına yol açtı. Daha sonra iki ülkeyi engellemek için –doğrudan çatışmaya girilmeden- Kasım 1953'te Kore ateşkesi geldi. Mao'nun 1965'te kendi generallerinden bazılarının yanında yer aldığı ve Çin Halk Kurtuluş Ordusu askerlerini ABD'ye karşı savaş için Vietnam'a göndermeyi reddettiği ünlü bir olay vardır; buna rağmen Çin, onların nakliyesine yardımcı olmak için mühendislik birliklerini Sovyetlere ödünç vermişti (Delanty, 2013: 65).

2. ABD-Çin Yakınlaşması

1959-1963 yılları arasında Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki ittifakın dağılmasıyla birlikte ilişki üçlü hale geldi ve böylelikle Çin, Amerikan karşıtı kampta kaldı. "Barış içinde bir arada yaşamaya" devam etmekle birlikte "Sovyet revizyonist yaklaşımı" olarak adlandırdığı yaklaşıma da karşı çıkan Çin, Moskova'nın Üçüncü Dünya'daki nüfuzuna karşı şiddetle mücadele etti (Tutar, İnaç ve Güner, 2006: 281). Amerikan diplomasisinin Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki bölünmüşlüğü sağladığı fırsatlardan yararlanabilmesi yaklaşık on yıl sürdü. Nixon yönetiminin Vietnam'a baskı yapmak ve Çinhindi'ndeki savaşı sona erdirmek için Çin'e ihtiyacı vardı. Gizli görüşmelerin ardından Richard Nixon, 1972'de Henry Kissinger eşliğinde Çin'e tarihi bir ziyarette bulundu ve Çin ile Çin arasındaki anlayışın temellerini atmak için Başkan Mao ile görüştü. Ağırlıklı olarak sığındığı Tayvan'la bağlantılı olan Amerika, 1949'da cumhuriyetçi sisteme ulaştı. Diplomatik tanınma ancak Ocak 1979'da Başkan Jimmy Carter'ın yönetimi altında sağlanmış olsa da, Amerika'nın Çin'le ilişkilere ilişkin tutumu bu tarihten itibaren değişmeye başlamıştı (Muhammad, 2011: 5).

Çin-Amerikan ilişkileri 1979'un başlarında, yani tanınmanın ardından zirveye ulaştı (İnaç ve Yaman, 2015: 19). Sonuç olarak Çin, Kamboçya'yı işgal eden Vietnamlıları cezalandırmak için Washington'un zımni onayıyla Vietnam'ı işgal edebildi. Çin'in yeni lideri Deng Xiaoping (1978'den 1992'ye kadar Çin'in başkanı), posta arabasına bindiği ve Teksas şapkası taktığı ünlü bir ABD ziyaretini gerçekleştirdi. Ancak Deng'in ABD'ye yönelik politikası bir ittifak biçimini almadı, aksine sabit bir mesafeyi korudu ve her vakayı kendi yararına veya Çin'in çıkarlarının gerektirdiği şekilde ayrı ayrı değerlendirmeye başladı. Kısa bir süre sonra Deng, toprak anlaşmazlıkları nedeniyle sekteye uğrayan Sovyetler Birliği ile ilişkileri normalleştirme yönünde ilk adımlarını attı (Budak, 2019: 33).

3. İş Birliği ve Yakınlaşmadan Rekabete

Çin, silahlı kuvvetlerini modernleştirmeyi hiçbir zaman bırakmadı ve 1979'dan bu yana, 1987 ve 2009 hariç, askeri harcamalarını sürekli olarak yılda %10'dan fazla artırdı. Başkan Jiang, Mart 1996'da Yeni Tayvan Krizinin yönetimini bizzat devraldı; Çin, adanın her tarafında balistik füzeleri test etti ve silah sevkiyatlarının durdurulduğunu duyurdu. Kriz, ABD'nin Tayvan Boğazı'na iki uçak gemisi göndermesiyle sona erdi, ancak Çin Halk Cumhuriyeti, Tayvan'ın bağımsızlık ilanının

kabul edilmesi yönündeki her türlü düşünceyi reddederek bakış açısını netleştirmeyi başardı (Richburg, 2009: 11).

İlişkiler, Çin içindeki yerel çatışmalar nedeniyle de gerginleşti Haziran 1989'da Tiananmen Meydanı protestolarını bastırdıktan sonra, yedi büyük sanayileşmiş ülkeden oluşan Grup (G7), bugüne kadar geçerliliğini koruyan yaptırımları onayladı ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne silah satışlarının durdurulmasını kabul etti. Çin, ekonomik ilişkilerde kendi yolunu çizirken, Çin'in ABD ile ticaret fazlası 2012'de 315 milyar dolara ulaştı. Çin ile Avrupa arasındaki ticaret fazlası da aynı seviyeye yakın ama arada büyük bir fark var: Çin, ticaret fazlası karşılığında elde ettiği gelirin üçte ikisini yatırıma ayırmaktadır. Nakit rezervlerinin büyük kısmı dolar cinsinden korunurken, şu anda bu meblağ 3,5 trilyon dolara ulaşmış durumdadır (İnaç ve Sada, 2021a, 72). Bu yatırımın büyük bir kısmı ABD Hazine bonolarının veya yarı devlet tahvillerinin satın alınmasına yönlendirildi ve böylece Çin Halk Cumhuriyeti, ABD borçlarının en büyük yabancı sahibi olarak Japonya'yı geride bıraktı. Amerikan kamuoyunun bazı kesimleri ve Hazine Bakanlığı Çin'i kendi para birimini manipüle etmekle suçladığından bu durum sıklıkla endişe kaynağı olmuştur; Cari işlemler fazlası döviz rezervlerine dönüştürülüyor ama aynı zamanda Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 2010'da belirttiği gibi istikrar sağlayıcı bir faktör: Ana alacaklı olan bir ortakla tartışmak zordur. Çin ile ABD arasındaki ekonomik ilişki stratejiktir ve aslında iki hükümet arasındaki üst düzey toplantılar ile Stratejik ve Ekonomik Diyalog güvenlik ve ekonomik konuları bir araya getirmektedir (Taha, 2002: 44).

ABD-Çin ilişkileri, çatışma, işbirliği ve ihtiyat arasında bir model oluşturuyor ve bunların herbiri, dünyanın tek süper gücü olan ABD'de boyutlara ve güç unsurlarına sahipse, uluslararası sistem ve Çin üzerinde hegemonyasını sürdürmek istiyor. Artan demografik, siyasi ve askeri özgüveni ile uluslararası sistemin zirvesine ulaşmak için çalışmaktadır. Bu yüzyılın ortalarında ve ABD-Çin ilişkileri çatışma ve işbirliği arasında gidip gelse de, Çin-ABD ilişkilerinin 20. yüzyıldaki şekli. Bir sonraki aşama, özellikle Çin yeteneklerinin güçlü büyümesinin ışığında, yaklaşmakta olan yeni dünya düzeninin özelliklerini belirleyecektir. Bu, her birinin diğerinden farklı çıkarlarından kaynaklanmaktadır (İnaç ve Sada, 2021b, 97). Bu ekseninde, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ortak çıkarlar ile iki ülke arasındaki ortak ilişkilerin konusu ve niteliği ele alınacaktır.

4. ABD ile Çin Arasındaki Ortak Çıkarlar

Tıpkı Çin'in ABD'yi dünyadaki kendi insanların ölümünden çıkarı olan tek süper güç olarak görmesi gibi, ABD de Çin'i bölgesel ve küresel bir rol oynamaya zorlayan bir güç olarak görüyor ve Çin, Çin'de önemli bir rol oynayabilir. Ama aynı zamanda ABD'nin Çin'in Suudileştirilmesinin hayati çıkarlarını ve ulusal güvenliğini tehdit ettiğini gördüğünü ve Amerikan hegemonyasında değil, daha çok bir dengede olan çok kutuplu bir dünyaya doğru hareket etme ihtiyacıyla dans ettiğini görüyoruz. Yeni uluslararası düzeni kontrol eden tek bir ülkenin çıkarlarına değil, tüm dünya ülkelerinin çıkarlarına hizmet eden farklı güçler arasında (İnaç, 2022: 203).

Aslında Çin, aktif bir bağımsız rolünü oynadı ve ilişkilerini, dış politikalarını ve ulusal çıkarlarını yöneten faktördür. Bu rol, diplomatik davranışında ve çıkarları doğrultusunda Amerika ve diğer ülkelerle uyumluluğunda gelir. Çin politikasının, tüketim ve tüketilmeyen malların üretimine yayılma ve nüfuz etme arayışını veya büyüme, istikrar ve küresel olarak siyasi prestijlerini artırma konusundaki ekonomik çıkarlarına ulaşmalarına yol açan süper güçlerin ekonomik rekabetini gösterir. Terör, uyuşturucu, kara para aklama ve kitle imha silahlarının azaltılması konularında ABD ile işbirliği ve katılımında samimiyet göstermektedir. Kamboçya ve iki Kore sorunu konusunda kendisiyle diyalog çabaları ve Körfez krizinde Güvenlik Konseyi'ndeki işbirliği gibi ve bu, kendi görüşüne göre güvenliği, barışı ve uluslararası barışı koruyan bir dizi çabadır. (Hussein, 2010: 112)

Dış politikalarının arkasındaki Çin hedefleri, Çin devletine ve Çin para birimine kar sağlayan yüksek derecede ihracat elde etmenin yanı sıra, stratejik pazarını genişletmek için stratejik pazarını

kullanmak için dünyaya yönelik bir pazar veya dünya için bir fabrika olmaktır (İnaç, 2003: 345). Bu genişleme ile gayrisafi hasılanın kişi başına düşen çıktısını artırmayı amaçlayan milliyetçilik, en önemli motivasyon kaynağı olarak görülmelidir. Ekonomik yapılarını küresel ekonomiye açıklığını sürdürecektir şekilde değiştirmenin yanı sıra barışçıl yönelimlerini güçlendiren Çin, çok güçlü bir sistem yaratma hedefine ek olarak Çin'i kapitalist bir ülke haline getirmeye çalışmaktadır. Çin tüketim pazarından pay almak ve yatırımları genişletmek gibi siyasi amaçlarla bağlantılı olan ticari yatırımlarla, hedefleriyle tutarlı bir dünya iklimi yaratmak için küresel rolü, ucuz işgücündeki yetkinliğin uyumlu olduğu profesyonel bir ortamın varlığından yararlanmak arayışındadır (Hill, 2003: 39).

5. ABD ile Çin Arasındaki İlişki Alanları

İki devlet arasındaki ilişki, Çin'de birbirine bağımlı iki tarafın eşitsizliğine rağmen büyük ölçüde ekonomik güç dengesi içinde hüküm sürmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik nüfuzunu desteklemesi askeri ve siyasi düzeyde, Çin'in rekabet avantajı elde etme çabası ve Amerika da dâhil olmak üzere, süper güçlere bir fark yaratma arayışı üzerinden şekillenmektedir. Eğer ABD-Çin ilişkileri çatışma ve işbirliği arasında değişiyorsa, o zaman son dönem, çıkarların bir anlaşmazlık alanıyla bir dereceye kadar uyumlu olmasının mümkün olduğu Çin ile ilişkilerde gerçekçi bir eğilime yaklaştı.

Bölgesel ve küresel olarak süper güç mertebesine ulaşmayı hedefleyen Çin, bir başka önemli süper güç olan ABD'den hayati çıkarlarını koruma noktasında anlayış ve saygı beklemektedir. Çin'in ABD ile anlaşmazlıklar veya çıkarlarda bir dereceye kadar çelişki olasılığına ilişkin görüşü, ancak bu tür konuların diplomatik yöntemlerle ve çatışma yöntemlerinden uzak bir şekilde çözülebileceğine inancıyla perçinlenmektedir (Buzan, 2014: 114)

Çin, başından beri kapılarını Batı'ya açmaya hevesliydi ve güdülerini her zaman bu açılım ekonomik nitelikteydi (İnaç, 2004: 37). Ekonomik ve teknolojik yapısı, Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, Doğu ile Batı arasındaki çatışma mülâhazaları tarafından belirlendi. Siyaset bilimciler ve iktisatçılar, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ilişkilerin yirmi birinci yüzyılda en önemli olduğunu, ancak iki ülke arasındaki ilişkinin stratejik bir ortaklık olduğunu ve araştırmacılar gelecekte rakip veya düşman olmayacaklarını görürler.

6. ABD-Çin Arasındaki Ekonomik İlişkiler

Amerika Birleşik Devletleri finansal, parasal, teknik ve demografik özellikleriyle ekonomik bir güç olmakla beraber özellikle Amerikan ekonomisinin çöküşü ve küresel ekonomiyi etkileyen finansal krizin patlak vermesinden sonra rekabet gücü sürekli olarak erozyona uğramaktadır. Öyle ki ipotekler sonucunda krizin kayıplarının yaklaşık %300 olduğu tahmin edilmektedir. Yalnızca Amerika'da bir milyar dolar ve dünyanın diğer ülkelerinde 550 milyar dolar bir kayıptan söz edilmektedir. Bu sayede ülkeler, özellikle zenginler, ekonomiyi ileriye taşımak için piyasayı desteklemek ve likidite sağlamak amacıyla finans piyasalarına milyarlarca dolar pompalamaya başlamış ve hatta bazıları doğrudan müdahale ederek bazı bankaları kamulaştırmıştır. Bunun sonucunda ABD ekonomisi %5,5 oranında küçüldü ve haddi zatında ABD bütçesi 2009 yılında 189,7 milyar \$ ile rekor bir açık verdi. Economist Intelligence Unit 2009 istatistiklerine göre ABD'nin Çin ile olan ticaret dengesi açığı yalnızca 8,226 milyar \$ olarak gerçekleşti (İnaç, 2021b, 207).

Bu durum, ABD'nin Çin ile olan ve gittikçe büyüyen ticaret açığından Çin'in ABD tarafından eleştirilen para politikası reformlarına direnmesine kadar birçok konuda iki ülke arasındaki gerilimin artmasına neden oldu. Çin, para birimini gerçek değerinden %40 daha düşük yapan gerçek olmayan bir değeri koruyor, bu da ABD pazarında Çin ürünlerinin fiyatlarının düşmesine ve Çin'de ABD ürünlerinin fiyatlarının yükselmesine neden oluyor. Denge kaybı ve dolayısıyla iki ülke arasındaki ticaret dengesinde büyük bir açık ve dolayısıyla ABD, Çin'in "yuan"a yönelik

politikasının rekabet güçlerini olumsuz etkilediğine inanıyor ve karşılıklı ticaret olarak bilinen şey de var. İki ülke arasındaki ticaret alışverişinin daha yüksek seviyelere çıkmasını engelleyen koruma politikaları, karşılıklı ticaretin önündeki en önemli bariyer olarak görülmektedir (Chomsky, 2008: 17)

Uluslararası ekonomik krizin arka planında yürütülen dördü diyalog, bir yandan iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi ve güçlendirilmesi, diğer yandan da uluslararası düzeyde büyümeyi teşvik edecek ortak iş birliğine odaklandı. Çin, ABD'nin Çin para biriminin döviz kurunu dalgalandırma, fikri mülkiyet hakları için daha fazla garanti sağlama, Çin pazarlarını ABD ihracatına açma ve Çin devlet şirketlerine yönelik görünür ve gizli desteği azaltma taleplerine bir dereceye kadar yanıt verdi. Buna karşılık Washington, sivil alanlarda ileri teknoloji transferini kolaylaştırma ve Çin'in ihracatı üzerindeki kısıtlamaları azaltma sözü verdi (İnaç, 2021: 114).

Mali kriz, büyük ülkeler arasında, Çin ekonomisinin başarmaya başladığı reform ve dışa açılmayı etkileyen yeni bir rekabet modeli yarattı; GSYİH'nın yıllık büyüme oranı %9,8'e ulaşarak gelişmiş ekonomiler olarak bilinen İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer ülkeleri geride bıraktı.. Ancak, bu yeni küresel kısıtlamalar karşılığında Pekin, krizle yüzleşmek ve ekonomik yapısını siyasi ve ekonomik olarak yeni küresel duruma göre ayarlamak için ekonomik planı canlandırmak için 4 trilyon dolarlık bir paket teklif etti. 2010'un ikinci çeyreğinde Çin'in toplam ekonomik üretimi Japonya'ninkini geçerek ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline geldi.

Amerika, Asya-Pasifik bölgesinde dengeyi sağlamak için Güneydoğu Asya'da Çin'e karşı çıkan ülkelerle ekonomik ittifaklar kurmaya çalıştı. Ekim 2015'in başlarında, Obama yönetimi on bir Pasifik Kıyısı ülkesiyle anlaşmalar imzaladı. : Avustralya, Brunei, Kanada, Şili, Japonya, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur ve Vietnam, Asya-Pasifik bölgesi ekonomilerini daha da liberalleştirmeyi amaçlayan çok taraflı bir serbest ticaret anlaşması olan Trans-Pasifik Stratejik Ekonomik Ortaklığı imzaladı. ABD Başkanı Barack Obama, "Washington, Çin veya diğer ülkelerin küresel ekonominin kurallarını yazmalarına izin vermeyecektir" dedi ve "potansiyel tüketicilerin %95'inden fazlası sınırlarımızın dışında yaşarken, bunu yapamayız" diye de ekledi (İnaç, 2005a: 73).

Bu nedenle, Trans-Pasifik Stratejik Ekonomik Ortaklık "TTP" anlaşması, planlanan ortaklığın küresel ekonomik sistem, özellikle uluslararası ticaret eğilimleri üzerindeki etkisi hakkında birçok soruyu gündeme getirmektedir. Öyle ki birçok gözlemci, ABD'nin bu ortaklığı sona erdirmeye çabalarının tesirli olduğuna inanmaktadır. Asya kıtasıyla arasında var olan bağlarını güçlendirmek ve böylece Çin'in yayılcı stratejisini oraya dâhil etmek için yalnızca bazı ekonomik kazanımlar, daha ziyade daha büyük siyasi saikler belirlenmelidir (Wohlforth, 2015: 97). Ancak Trump yönetimi, çok taraflı ticaret anlaşmalarından ziyade ikili ticaret anlaşmalarını tercih etmiş ve bunun ülke için daha iyi olduğunu öne sürerek bu anlaşmadan çekilme kararı almıştır. Öte yandan Çin, Asya-Pasifik ülkeleri arasında ticari işbirliği için kendi inisiyatifiyi ortaya koymaktan çekinmemiştir.

Genel olarak ekonomistler, Çin'in hızlı ekonomik büyümesini iki ana faktöre bağlıyor: Çin, doğrudan yabancı yatırım için en önemli destinasyonlardan biri haline geldiğinden, ilk faktör, yerel tasarruflardan ve büyük yabancı yatırımdan sağlanan finansmana dayalı büyük ölçekli sermaye yatırımı ile ilgilidir. Bu yatırımlar iki ana kanat üzerine kuruludur. Birinci kanat, esas olarak düşük ücretlerle ilgiliyken, ikinci kanat, şirketlerin sunduğu hizmetlerle ilgilidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki bu şirketler, basit bilgi işleme maliyetlerini azaltmak ve rekabet edebilirlik düzeyini artırmak için hizmetlerin âdemi merkezileştirmesini arıyor. Patrick Artuz, "Çin'in Yükselişi" adlı kitabında, Çin'de yabancı yatırıma açılma politikasının hala belirsiz olduğuna dikkat çekiyor. Ona göre bu, Çinli yetkililerin özellikle "ortak projeler" dayatarak uyguladığı sınırlı ve kısıtlayıcı bir yatırım politikasıdır (Artuz, 2019: 87).

Çin ekonomisinin hızlı büyümesiyle ilgili ikinci faktör, üretken üretkenliğin hızlı büyümesiyle ilgilidir. Çin yönetimi tarafından uygulanan ekonomik reformlar ekonomik verimliliği artırırken, ekonomik üretimin yerleştirilmesini içeren ekonomik reformlar Çinli hane halkı ve firmaların tasarruflarını büyük ölçüde artırdı. Ekonomistler, üretkenlik kazanımlarının - özellikle artan verimlilik kazanımlarıyla bağlantılı olarak - Çin'in hızlı ekonomik büyümesinde kilit bir faktör olduğu sonucuna vardılar. Böylece, özellikle tarım, ticaret ve hizmetler gibi daha önce merkezi hükümetin sıkı kontrolü altında olan sektörlerde kaynakların daha verimli kullanılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Çin'de âdemi merkezîyetçilik, devlete ait işletmelerden daha verimli olan sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (İnaç, 2005b: 116). Örneğin, devlete ait şirketlerden daha üretken faaliyetlerin peşinde koşma ile karakterize edilen bir pazarda denizle ilgilenen özel şirketler. Ayrıca, özellikle ihracat sektöründe ekonomik rekabet faktörünün ortaya çıkması, yerel ve bölgesel yönetimlerin merkezi hükümetin müdahalesi olmaksızın piyasa ilkelerine dayalı çeşitli işletmeler kurmasına ve işletmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca, doğrudan yabancı yatırım, Çin'in modern teknolojiyi ve üretim seviyesini ve idari verimliliği artıran ve yükseltmeye katkıda bulunan yeni ve gerekli ileri teknolojileri getirmesine izin verdi (İnaç, 2020a: 511).

Pekin, üretimlerinde önde gelen ülkelerden geniş bir yelpazede teknoloji ve teknoloji ithal etmeyi durdurmayı amaçladığından ve Çin, bu dördüncü sanayi devrimi ile üretim yoluyla kendi kendine yeterlilik sağlamayı hedeflediğinden, bu strateji Amerika ve Avrupa'nın endişelerini büyük ölçüde artırdı. Çin, "2025 planı" ile teknolojik açığı kapatmaya çalışmakla yetinmemiş, bunun yerine yaklaşık bin kişinin yer aldığı "İpek Yolu" planı ile ekonomisini ve büyümesini artırmak için mevcut uluslararası koşullara yatırım yapmıştır (Ding, 2010: 77).

7. ABD-Çin Askeri İlişkileri

İki ülkenin ekonomilerinin büyük ölçüde örtüşmesine rağmen, Çin'in gücünün artması, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından gelecekte Çin'in ilişkileriyle ilgili birçok sorunu gündeme getirmenin yanı sıra Amerika'nın korkularını da göstermektedir. Bu teoriye dayanarak, Çin'in göreceli ekonomik ve askeri yeteneklerinin artan boyutu ve Amerikan tartışmasının odak noktası nedeniyle Çin, Amerika'nın özelde Asya'daki ve genel olarak dünyadaki çıkarları için bir tehdit haline geldi. Kıyılarında, özellikle Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki askeri faaliyetleri ve bunun yanı sıra Amerikan koruma şemsiyesinin varlığına rağmen Tayvan'ı kendisine katma çabası devam etmektedir (Martin, 2012: 17).

Eski Başkan Donald Trump yönetiminin ulusal savunma ve ulusal güvenlik hususlarındaki hırsları, yönetiminin Çin ile gelecekteki ilişkileri konusunda karamsar olduğunu ve Çin'in küresel liderlik için onunla rekabet etmesinden korktuğunu açıkça ortaya koydu. Amerika'nın Çin'e yönelik stratejisinin dikkate alınmasını engelleyen ve yeni uluslararası düzende Suudi-Çin'den kat kat daha büyük olan Amerikan saatinden korkuya tapan Çin'in önderlik ettiği gerçeği artık kesinlik kazanmış durumdadır. Bu yaklaşıma göre Amerika ile ilişkiler daha fazla derinleştirilmemelidir. Bazı Çinli düşünce kuruluşları, Amerika Birleşik Devletlerinin kendisine meydan okuyanları engellemeye kararlı bir güç olduğuna inanmaktadır. Aslında Çin ejderhası, Tayvan veya Çin Denizi'ndeki boğazlar ve adalarla ilgili olmadığı ve belki de Kore ve Japon silahlarının yakınında olmadığı sürece bir vekil olarak görünmüyor (Jaffrelot, 2009: 54).

ABD-Çin ilişkileri rekabet, işbirliği ve ilişki açısından inişli çıkışlıdır, ancak aralarındaki çekişme, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında ideolojik çatışma sonrasında doğu ve batı kampları arasında var olandan farklıdır. Çin, Güney Çin Denizi'nin ortasındaki su mimarisinin Çin'deki ticari trafiğin %40'tan fazlasını etkilemesi gibi, güney ve doğuda denizin ortasında yer alan adaların mülkiyetinin kendisine ait olduğuna inanıyor. Dünya ve buradan Çin, Amerika ile olan ticari çatışması bağlamında ve Çin ürünlerinin maruz kaldığı ticari rekabet bağlamında bu geçişleri

kontrol etmeye isteklidir. Her durumda, Çin'in amacı, bölgede bir güç ve taleplerine uygun bölgesel düzenlemeleri tanımadır (Robert, 2015: 64).

8. Çin'in Uluslararası Sistemde Artan Rolü

Sistemin yapısı ile işlevini yerine getirme yeteneği arasında güçlü bir ilişki vardır. Uluslararası sistemin işlevleri, güvenlik ve kalkınma, entegrasyon veya ittifak, baskılara uyum sağlama ve meşruiyeti güçlendirme arasında değişmektedir. Bütün bunlar, çıkarları toplamada ve bunları ifade etmede başarı veya etkinlik gerektirir. Uluslararası sistemin stratejisi, işlevlerini yerine getirmesi ve bunu başarmak için yöntemleri test etmesi bakımından farklılık gösterebilir. Çoğulcu sistemde belgeleme ve eşitlik örüntüsü hâkimken, iki kutuplu sistemde rekabet ve çatışma baskındır. tek kutuplu sistemde tek kutuplu artış, çıkarları ve politikaları, varsa uluslararası sistemin ideolojisi belirleyicidir. Yapısının tanımlanmasında ve bir sistemden diğerine geçiş sürecinin belirlenmesinde büyük etkisi vardır. Çok kutuplu sistemde tek, baskın, katı bir ideoloji yoktur. İki kutuplu sistemde, her kutbun kendi ideolojisini diğerlerini kendine çekmek ve diğer kutba ve onun ideolojisine karşı çevirmek için bir araç olarak kullandığı bir ideolojik kutuplaşma hali vardır. Tek kutuplu sisteme gelince, bir ideolojiyi diğerlerine empoze etmeye çalışan tek küresel kutbun ideolojisi hâkimdir (Hill, 2000. s 3).

Aynı şekilde, uluslararası ilişkiler hareketinin dokuz sistemi artık üç yüzyıl boyunca uluslararası ilişkiler hareketinin merkezi olan Avrupa ile sınırlı değildir. Bilakis, uzak veya küçük de olsa hiçbir coğrafi alanı göz ardı etmek stratejik körlüğe neden olacaktır (İnaç, 2007: 19). Öyle ki bu dönüşüm yeni uluslararası sisteme bir meydan okuma teşkil etmektedir ve birçok yeni uluslararası gücü kendi çıkarlarına ve onların çok sayıda ve çeşitli meşguliyetlerine ve çıkarlarına entegre etmek de çözümlemeye dahildir. Yeni uluslararası sistemi daha karmaşık hale getiren ve bu nedenle belki de onunla başa çıkmak, en azından teoride, aşamalarındaki durumdan daha zordur.

Çin'in son yıllarda ekonomik, askeri ve nüfus artışındaki artışla birlikte, ardından birçok uzman ve düşünce kuruluşunun küresel siyasetin Çin'in dünyada hâkim oyuncu olacağı bir döneme doğru ilerlediğini gösteren öngörü ve tahminleri ile, Çünkü bu beklentiler öyle beklentilere bağlı ki, Washington Çin'in aksine küresel bir güç olarak sürekli bir gerileme içinde (Nye, 2015: 7-8).

9. Yeni Uluslararası Düzendeki Çin'in Stratejik Konumu

20. yüzyılın son on yılı ve 21. yüzyılın ilk on yılının başı, uluslararası sistemin doğasında ve özelliklerinde, bütünüyle güç dengelerinin ve ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine yol açan temel değişikliklere tanık oldu (İnaç, 2014: 28). Kapitalist kampın ve onun siyasi ve ekonomik sisteminin dünyadaki ilk ve tek olma zaferine ilham veren, başta mali olmak üzere liberal siyasi, demokratik ve ekonomik değerlerin yayılması ve çoğu topluma iletilmesi olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en güçlü ülkenin tek süper güç statüsündeki benzersizliği ve uluslararası sistemdeki hala oluşum halindeki rolü. Amerikan yönetimleri, bu aşamanın sonuçlarını pekiştirmek ve bunları kesin ve nihai gerçeklere dönüştürmek, onları Amerika Birleşik Devletleri'nin mümkün olduğunca tek kutuplu bir konumda izlediği yeni bir uluslararası sistem haline getirmek konusunda istekliydi. Çoklu ve çeşitli siyasi kavramların ve bunların dolaşımlarının en bilineni, belki de en bilineni, dolaşan ve tüm zihinlere ve toplumlara nüfuz eden küreselleşme kavramı ve onun Amerikan sistemini ve pratiğini ona ya da diğerlerine empoze ederek küresel sistemi Amerika'yı hedefleyen politikasıdır. Değerleri ve uygulamaları tüm insan toplumlarına yayarak veya gerekirse dayatarak Amerikan sisteminin küreselleşmesini sağlam elzem bir önceliktir (Dan, 2020: 98).

Bu bağlamda tahviller Çin'in başarılarıdır ve gelecekte Çin ekonomisinin doğal bileşenlerine de dayanabilir. Geniş alan ve denizlerdeki havanın stratejik konumu, zengin çeşitli arazilere ek olarak küresel ekonomide arterler gibi kaldı. , denizler, nehirler, ovalar ve adalar Grubun ve toplumun birey üzerindeki önceliği, disiplin, çalışmaya bağlılık, hukuka ve kurumlara saygı, tüm bu unsurlar,

içerik oldukları fırsata iyi yatırıldıkları takdirde temsil edilir. Çin'in konumunu güçlendirmek. Ayrıca şehirlerdeki ekonomik reformları teşvik eder, endüstriyel projeleri geliştirir ve yönetir, kamu sektörünün rolünü ayarlar, teşvik sistemini geliştirir ve geliştirir, piyasa mekanizmalarıyla başarılı bir şekilde ilgilenmeye devam eder ve modern teknolojiyi bilimsel araştırmalara dâhil etmeye büyük ilgi gösterir (Alicia, 2020: 87).

Bugün Çin, uluslararası siyasi sistem içinde çeşitlenen ve birbirine karışarak hesaba katılması gereken bir güç oluşturan, ancak diğer yandan üzerinde uzlaşılan potansiyellerin bir sonucu olarak uluslararası arenada etkin uluslararası taraflar olarak değerlendirilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri uluslararası sistem üzerindeki hegemonyasını sürdürmek için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. , Hindistan ve Brezilya uluslararası arenada aktif rol oynayabilirler ve Çin bu rolü oynamak için öne çıkan adaylardan biridir (Brezinski, 1997, s 132).

Bu eksenle Çin, halkının güvenliğini ve buna bağlı ulusal ve hayati çıkarlarını, yani ikinci bir terim olan vatandaşlarının özgürlük ve onurlu yaşamlarını tehlikeye atma yönünde kendisini etkileyebilecek zorluklarla karşı karşıyadır. Çin, hayati çıkarların güvence altına alındığı bir fırsatı temsil eden ulusal çıkarlarını daha sağlam bir şekilde güvence altına almak için güvenlik ve istikrarını koruyarak ve gelecekte üzerine inşa edilebileceği temeli oluşturmada çatışmayı başarıyla yönetebilmiştir. Çıkarlar, bu bağlamda, devletin varlığı, istikrarı, istikrarı ve yükselişinin sağlanması, ihtiyaçları, çıkarları ve çıkarları için gerekli olan veya karar vericilerin gerekli olduğuna inandıkları maddi ve manevi şartların bir karışımını ifade eder ve gösterir. Amaçlarına, bu koşulları devletin, vatandaşlarının, kurumlarının ve amacının faaliyetlerinin lokomotifine haline getirecek şekilde, üzerinde eşitliği kabul etmez.

10. Çin'in Yükselişine dair Gelecek Vizyonu

Çin'in uluslararası kalkınmasındaki mevcut zorlukları ve kaçınılmaz liderliği temsil eden bir dizi siyasi, güvenlik, ekonomik ve sosyal faktör tahsis edilebilir. Belki de en önemli belirleyici faktörler aşağıdaki başlıklarda temsil edilmektedir: Araştırmacının vizyonuna göre Komünist Partinin otoritesini tesis etme ve ülkedeki tırmanışı geliştirme becerisindeki zorlu meydan okuma sorunuyla sınırlıdır ve onlar, Çin liderliğinin son on yıllardaki eğilimlerinden beslenen dünyanın kulaklarıdır ve böyle bir Ancak bu sınırlı bir haktı ve Çin Komünist Partisi çok geçmeden bunun ekonomik olarak dünyadan kapanması ve Batı rekabeti önündeki geri kalmışlık devam ederse bir çıkmaza varmayacağını anladı. Aslında Çin, uzun bir sabır ve esneklikle çeşitli uluslararası meselelere yönelik Çin politikalarının yönetiminde yapılan bir dizi ekonomik reform ve değişiklikten sonra, MS üçüncü binyılın başına kadar temel çıkarlarını tanımlamaya başlamamıştı.

Anavatanın kopan kısmı ile temsil edilen Tayvan, Çin için çok önemli bir konu ve siyasi, askeri ve güvenlik anlamında gerilim ve kısıtlamaların kaynağı. Pekin, Tayvan'ı Çin'in ayrılmaz bir parçası olarak görüyor ve ilhak etmeye çalışıyor. Sonunda anavatana, ancak Amerika'nın konumu ve bölgedeki birçok ülkenin konumu doğrudan veya dolaylı olarak yalvarıyor, Divan'ın büyük Çin anavatanı dışında kalmaya devam etmesi bunu engelliyor.

Çin'in, yaklaşık 3,5 milyon kilometrekare olduğu tahmin edilen Güney Çin Denizi'nin neredeyse tamamı üzerinde egemenlik talep etmesi nedeniyle, ticaretin asil kalbi olarak adlandırılan Güney Çin Denizi bölgesinde gerginlikler ve zorluklar yaşanıyor. Doğal kaynaklarla dolu bir su yolunu temsil ettiği için içinden yılda yaklaşık beş trilyon dolar malın geçtiği, ölmekte olan ülkelerin halklarının bir kumsalda yaşadığı ve Brunei, Malezya, Filipinler'in üzerinde yaşadığı bir balığın devrimiyle de alay ediyor. Tayvan ve Vietnam da içindeki bölgeler üzerinde egemenlik iddiasında bulunuyor ve Çin'in özellikle bu denizde toprak iddialarında daha katı politikasına son verdiği ortaya çıktı.

Mevcut sorunlar arasında Doğu Çin Denizi ve benim Japonya'ya gelişimle ilgili olan, Çin ile Çin arasındaki siyasi ilişkilerde tarihi topraklar ve siyasi arenadaki rekabetin bir sonucu olarak gerilim

ve karşılıklı şüphe hâkimdir. Kuzey Kore meselesi, Çin'in sıcak baltalarında aldığı gibi kalmaya devam ediyor ve hem Kuzey Kore'nin Güney Kore, hem de Amerika Birleşik Devletleri ile son derece gergin olan ilişkileri açısından Çin çatışmalarına, meydan okumalarına ve birçok engele neden olan bir dosya. , Japonya ve bölgedeki diğer ülkeler ve dünya, Çin'i bu ülkelerden daha fazla baskıyla karşı karşıya bırakıyor ve onların duruşu genellikle Kuzey Kore'nin yanında veya Kuzey Kore'nin nükleer silah anlaşmazlığının akşamını yönetti.

Amerika Birleşik Devletleri, Çin'i baskılamak ve özellikle askeri ve ekonomik alanda büyümeyi sınırlamamak için şu ya da bu şekilde gayretini sürdürmektedir. Çin'in haddi aştığını düşündüğü Tayvan'ın ayrılması, eşitsizlik ve iki taraf arasındaki gerilim, bu baskının en bariz göstergesidir (İnaç, 2020: 17). Tibet bölgesi ve insan hakları ihlalleri konusunda bazı Batılı güçler dini ve siyasi lider Dalai Lama'yı kullanmak istiyor mu? Çin üzerinde daha fazla baskı uygulamak ve Tibet'in Çin'den bağımsızlığı için kampanyaları teşvik etmek ve Çin hükümetine baskı uygulamak için Tibet meselesinin uluslararasılaşması için Tibet? Amerika'nın Japonya ve Hindistan'a verdiği askeri destek, öncelikle kendisine yönelik olduğunu ve ilerlemesini kısıtlamayı amaçladığını iddia ederek Çin'i kızdırıyor. Görünüşe göre Çin, 21. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nin önündeki en büyük meydan okumaları temsil ediyor: Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'in 21. yüzyılda en büyük iki güç olması muhtemel ve ilişkilerinin doğası Çin'i etkileyecek.

11. Sonuç

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasındaki ortak çıkarların gözden geçirilmesi, çekişmeli olanlar dışında, aralarındaki ortak meselelerde her ülkenin hedefinin diğerine göre yeniden tanımlanması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu bağlamda bu makale iki ülke arasındaki ortak ilişkilerin yeniden gerginliğe evrildiği bu vasatta ekonomik ve askeri ilişkileri yeniden gözden geçirmiş ve yeni, gerginlik alanları sosyopolitik nedenleriyle birlikte yeniden tanımlanmıştır.

Daha önce sözünü ettiğimiz üzere Çin, ekonomik, askeri, beşeri ve teknolojik düzeylerde bir yükselişe tanık oldu. Ne var ki bu yükselişin büyük ve hızlı olmasına rağmen pek çok zorlukla karşılaştı ve bu nedenle bu yükseliş Amerika Birleşik Devletleri'ni kızdırdı ve gene anlamda büyük bir tepki aldı. Bu tepki zamanla, Amerika'nın dünyadaki tek kutup olarak kalabilmek ve çok kutupluluğu önlemek için bu yükselişi mümkün olan her şekilde sınırlama çabasına dönüştü. Sonuçta ABD, uyguladığı tüm ekonomik ambargolara ve düzenlediği siyasi komplolara rağmen Çin'i durdurmayı çok da başaramadı.

Görünüşe göre uluslararası sistemin temel karakteristiği ve gelecek perspektif, aktif güçler arasında bir tür göreceli pariteye yol açmakta ve güç bileşenlerinin göreceli dağılımını yeniden belirlemektedir. Bu denklik, söz konusu aktörlerin birbirlerinin güçlerini fark etmelerine yol açacak ve böylece uluslararası sistemin yapısı ve şekli, taraflarının ihlalleri ile yeniden şekillenecektir. Nitekim mevcut gerçeklikteki güç dağılımı birkaç yıl öncesine göre çok farklı olduğu için, dünya bir geçiş aşaması olarak adlandırılabilir bir dönemde yaşamakta ve çok merkezli bir yönetim dizaynına doğru geçiş sürecine doğru hızla ilerlemektedir. Tek kutupluluk içinde, uluslararası arenayı kasıp kavuran krizler çözülmemiş, uluslararası kurum ve örgütler işlevini yerine getireme hale gelmiş ve bu husus Amerikan hegemonyasına meydan okumaya başlamıştır. Uluslararası siyasi sistemde önemli bir etkiye sahip olan aktörler arasında Rusya ile birlikte Çin yer almaktadır.

Ayrıca, Çin'in gelecekteki beklentilere yönelik davranışının ana itici gücü olan bileşenin, yükselen ve büyüyen gücüyle temsil edildiği görülmektedir. Nitekim uluslararası ilişkilerde gerçekçi bir yaklaşıma sahip olanlar, tarihin, bir ülkenin savaşa girme isteğinin derecesini ve olasılıklarını analiz etmek için bir giriş noktası oluşturabilecek devlet gücü bileşenlerinin büyümesine dair kanıtlar açısından zengin olduğuna inanırlar.

Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ilişkilerin geleceği için üç yola ayrılan birkaç senaryo mevcuttur. Birinci senaryo, iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin sağlamlaştırılması ve bu diyalog ışığında gelecekte yaşanacak bir Çin-Amerikan yakınlaşması ve işbirliğinin olduğu ve çözülmemiş sorunların çözümünde diplomasiye dayanıldığı görülmektedir. Zira işbirliğinin geliştirilmesi durumunda her biri için kazanımlar artmaktadır: Bu çerçevede son dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik bir Çin-Rus stratejik ittifakının ortaya çıktığını da müşahade etmekteyiz. Bu aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'in ilerlemesini sınırlamak için Asya'daki bölgesel gücü desteklemesini ve Çin'in siyasi birliğini muhafazasını da engellemektedir. Çin'deki küresel çevre sorunları, uyuşturucu, kaçakçılık, göç, enerji birçok nokta, Doğu Asya bölgesinde barış ve istikrarın sağlanmasında ABD ile ortak stratejik çıkarlara sahiptir. Çin'e özgü sosyalizm, büyük bir kapsayıcılık ve içine alma olasılığı ile karakterize edilir ki bu da Batılı bir tarza sahip başarılı sosyal demokrasi deneyimlerinden ders almasına izin verir.

İkinci senaryo ise Çin-Amerikan ilişkilerinde daha fazla gerginliğe tanık olması beklenen ve Çin'in yeteneklerini geliştirmeye yönelik sürekli çaba ışığında büyük bir güç olma arzusu nedeniyle aralarında askeri çatışmaya yol açan olumsuz senaryodur. Çin askeri yetenekleri arttıkça Amerika'nın stratejik korkusu da artmaktadır. Çin varlığını tehdit eden Amerika'nın Japonya ve Hindistan'a ABD'nin verdiği destek Çin'i endişelendirmektedir. Öte yandan Rusya ve İran'la Çin'in kurduğu ittifak sistemi de ABD'yi tedirgin etmektedir. Diğer yandan Çin'in niceliksel üstünlüğüne ek olarak, Çin ve Amerika'nın sahip olduğu askeri nükleer yetenekler, tüm ihtimalleri mümkün hale getirmektedir. Üçüncü senaryo, gerçekçi yolun ve reel politığın takip edilmesidir. Nitekim objektif ve dışarıdan bu rekabet ortamına bakıldığında, sahadaki durumun gelecekte stratejik yakınlaşma ve işbirliğini sınırlayabilecek olan Çin-Amerikan ilişkilerini yansıtmadığı açıkça görülecektir.

Çin'in yükselişine yönelik stratejik vizyona gelince, Çin ekonomisinin son yirmi yılda tanık olduğu büyüme oranlarına göre, verilerin ve göstergelerin çoğu, yirmi birinci yüzyılın Çin'in yükselişinin ve uluslararası sistemin zirvesine erişimin bir ölçüsü olacağını gösteriyor. Büyüme oranlarının bu şekilde devam etmesi halinde Çin, dünyanın ekonomik gücü konumuna gelecek endüstrileri geliştirmek, tarımı modernleştirmek ve enerji kaynaklarını çeşitlendirmek bakımından ciddi bir başarıya ulaşacak gibi görünmektedir. Çin'in iyi komşuluk ve barış içinde bir arada yaşama dayalı ilişkileri, Çin'i desteklemek, uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirmek ve çabalarını gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. Rusya Federasyonu, aralarında stratejik bir ittifak olması durumunda Amerikan hegemonyasına karşı koyabilir. Tıpkı Amerika-Çin yakınlaşmasının beklendiği gibi, Çin'in Tayvan ile sorunlarına barışçıl diyalog ve işbirliği yoluyla barışçıl bir çözüm getirebilmesi de mümkündür. Tıpkı Çin ilişkilerinin, özellikle ekonomik olanların, Çin ile gergin ilişkileri olan ülkelerle Çin'in farklılıklarını aşabilmesi gibi, Çin'in kendisine yönelik herhangi bir saldırganlığı caydırabilmesi de ekonomik araçlarla sağlanabilecektir. Şu anda sahip olduğu askeri nükleer yetenekleri, artan askeri harcamaları ve devasa ordusuyla Çin, ciddi bir caydırıcılık (deterrence) geliştirmiş durumdadır.

Tüm bunlara ilaveten Çin'in uluslararası sistemde daha büyük bir rol oynama arzusu da ona jeopolitik bir üstünlük katmaktadır. Bunlardan en önemlisi Çin'in Darfur'da Sudan'a uluslararası bir güç göndererek bir takım uluslararası meselelere müdahale etmesi, Güvenlik Konseyi'nde İran'a yönelik yaptırımlara karşı çıkması ve BAE ve Suudi Arabistan'daki bir dizi Arap Körfez ülkesiyle sözleşmeler ve ticari anlaşmalar yapması, ABD'yi adeta çıldırtmaktadır. Tüm bu göstergeler, Çin'in sahip olduğu ekonomik, askeri, bilimsel ve teknolojik düzey, bu ülkenin yakın gelecekte küresel karar alma süreçlerini belirleyecek kapasiteye ulaşacağına işaret etmektedir. İnsan unsurundan gelen muazzam enerjisiyle Çin, çok kutupluluğun eşiğinde olduğumuz için bu yüzyılın ortalarında dünyaya liderlik eden süper güç haline gelecek gibi görünmektedir.

Kaynakça

- Brzezinski, Z. (1997). *The Grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives. basic books*, New York.
- Budak, A. (2019). *Osmanlı modernleşmesi gazetecilik ve edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat
- Buzan, B. (2014). The logic and contradictions of 'peaceful rise/development' as China's grand strategy. *The Chinese Journal of International Politics*, 7(4), 381–420.
- Chomsky, N. (2008). *Medya denetimi*, Çev. Elif Baki, İstanbul: Everest.
- Ding: (2010). Analyzing rising power from the perspective of soft power: A new look at China's rise to the status quo power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), 255-272.
- Delanty, G. (2013). *Avrupa'nın icadı*. (Çev H. İnaç). Ankara: Adres Yayınları.
- Haviland, WA (2002). *Kültürel antropoloji* (Çev. Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi) İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Hill, C. (2003). *The Changing politics of foreign politics*, Palgrave Macmillan New York.
- Hussein,.S.Q. (2010). *The Chinese Rise and its Impact on American Hegemony in the Middle East (2001-2009)*, Master Thesis, Faculty of Economics and Political Science, Cairo University
- İnaç, H. & S. Erdoğan, (2006). "Postmodern Dönemde Kamu Yönetimi Algısı ve Kamusal Alan Tartışmaları," Akademik Bakış: Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi Celalabad, 9(1), 1-16.
- İnaç, H. (2007). Rethinking democracy and governance in the EU. *Journal of Academic Studies*, 9(32), 1-31.
- İnaç H. & F. Ünal (2013). The Construction of National Identity in Modern Times: Theoretical perspective. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(11), 223-232.
- İnaç H. ve Yaman, M. (2015). Ulus inşa stratejileri bağlamında avrupa milli marşlarının sosyo-politik mukayesesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), 17-34.
- İnaç, H. ve Rafiq Sada, M. (2021a). Taliban'ın Afganistan'ı devlet, toplum, siyaset. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, H. ve Rafiq Sada, M. (2021b). Ulus inşası ve uluslaşma. *Uluslararası Eşitlik Dergisi*, 1(1), 95-111.
- İnaç, H. (2003). Makro toplumsal kuramlar açısından postmodernizm. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 341-351
- İnaç, H. (2004). Identity problems of Turkey during the European Union Integration Process. *Journal of Economic and Social Research*, 6(2), 33-62.
- İnaç, H. (2005a). *Faşizmin ve sosyalizmin sosyo-politik kökenleri: Marx- Pareto Mukayesesi* Bursa: Ekin Yayınları.
- İnaç, H. (2005b) *Türkiye'nin kimlik problemleri: Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde*. Ankara: Adres Yayınları
- İnaç, H. (2007). Rethinking Democracy and Governance in the EU. *Journal of Academic Studies*, 9(32), 1-31.

- İnaç, H., (2014). Çağımızın toplumsal algısını temsil eden parametrelerden kimlik, kültür ve uygarlık kavramlarının sosyo-politik analizi. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-57.
- İnaç, H. (2020). Pandemi Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Türk Dış Politikası. *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, 1-20.
- İnaç, H. (2020a). Yenidünya düzeninin bir habercisi olarak Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının soyo-politik analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(3), 509-521.
- İnaç, H. (2021). Uluslararası güvenlik, yeni dünya düzeni ve Türkiye. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, H. (2021b). Değişen Güney Kafkasya jeopolitiği ve Rusya-Çin rekabeti. İçinde: *Avrasya Denklemine Rusya-Çin Rekabeti* (ss. 239-251). (ed. Murat Yorumaz ve Sedar Yılmaz), Astana Yayınları.
- İnaç, H. (2022). "New World Order in Post-Pandemic Process and Turkey". In: *Turkey and the Post-Pandemic World Order* (Edit: A. Salih İkiz), Lexington Books, ss.199-225
- Muhammad, G. M. (2011). *Dimensions of China's rise in the international system and its repercussions (1991-2010)*. Master's Thesis. Cairo University: Faculty of Economics and Political Science.
- Nye, J. (2015). *Is The American Century Over?*.USA, Polity Press, January.
- Richburg, K. (2009). For U.S. China, uneasiness about economic co- dependency. The Washington Post.
- Robert, G. (2015). *War and change in world politics*, Cambridge, Cambridge University Press,
- Taha, O. A. (2002). *Relationes US-Chinese post Bellum Frigidum*. Thesis Magistri, Facultas Oeconomicorum et Socialium Studiorum, Universitas Khartoum.
- Tutar, A. E., İnaç, H. & Güner, Ü. (2006). Dış kaynak kullanımının (Outsourcing) makroekonomik etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 279-296.
- Wohlforth, B. (2015). The Rise and fall of the great powers in the twenty-first century. *International Security*, 40(3), 7-53.
- Yiğit, M. İnaç, H. ve Güner, Ü. (2007). Genişleme, mali yardım ve ekonomik büyüme perspektiflerinden AB'nin ilk dört genişlemesinin analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(2), 81-96.